

K HISTORII BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ: ČETNICKÁ STANICE VE ŠLAPANICÍCH POD VEDENÍM ALOISE JEŽKA (1918–1935)

Hana Sedláčková

Četnictvo patřilo k bezpečnostním složkám státu, zformovalo se z armádních pluků a udrželo si vojenskou organizaci, výcvik i kázeň. Fungovalo jak pro civilní službu, tak pro armádu. Pro státní správu vykonávalo hlídky, pátralo po zločincích, zadržovalo podezřelé osoby nebo zajišťovalo veřejný pořádek. Pro armádu například zadržovalo dezertéry.

Císařský dekret o založení četnictva jako celostátní bezpečnostní sítě byl podepsán v roce 1849 a uzákoněn v roce 1850. Tehdy bylo vytvořeno celkem 16 četnických pluků na území monarchie. Protože bylo četnictvo součástí armády, podléhalo Ministerstvu války, vzhledem ke své působnosti však podléhalo také Ministerstvu vnitra. Původně vznikl v Markrabství moravském speciální pluk pro Moravu a Slezsko (Gendarmerie-Regiment Nr. 3 für Mähren und Schlesien). V roce 1866 byly četnické pluky zrušeny a nahradila je zemská četnická velitelství. Markrabství moravské mělo své Zemské četnické velitelství č. 4 pro Moravu a Slezsko se sídlem v Brně. V roce 1868 bylo c. k. četnictvo vyňato z pravomoci Ministerstva války a přerazeno pod Ministerstvo pro zemskou obranu a veřejnou bezpečnost. Po roce 1873 získalo Slezsko vlastní zemské četnické velitelství (č. 15) se sídlem v Opavě. Zákonem z roku 1876 bylo c. k. četnictvo vyňato z armády. Od 27. listopadu 1918 spadalo četnictvo pouze pod Ministerstvo vnitra, k němuž byl přidělen generální velitel četnictva. Generálnímu veliteli podléhala zemská četnická velitelství, jim četnická oddělení, okresní četnická velitelství a jednotlivé četnické stanice. Četníci byli povětšinou rekruti z armády.¹

1 O dějinách četnictva: UHLÍŘ, Lubomír. Četník. Příklad Johanna Franze von Kempen a Františka Valouška. In: FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří a MALÍŘ, Jiří. *Člověk na Moravě v 19. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, s. 325–338; PLOSOVÁ, Jaroslava. Četník. Příklady Franze Rippera, Bartoloměje Nejezchleby a četníků z Velkého Ořechova. In: FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří a MALÍŘ, Jiří. *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006, s. 299–318; MACEK, Pavel a UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva. 1. Habsburská monarchie (1526–1918)*. Praha: Themis, 1997, s. 64–84; MACEK, Pavel. *Dějiny policie a četnictva. 2. Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999, s. 52–110; SPURNÝ, Miroslav. *Ve dne v noci podle zákoníku. Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 90–98.

Četníci museli mít přehled o povaze trestných činů, o způsobu zakročování a možných trestech. Museli rozlišovat mezi zločiny², přečiny³ a přestupky⁴. Četníci nebývali příliš často transferováni, naopak v jejich zájmu bylo co nejdéle setrvání na místě, aby si osvojili znalost místa. Na druhou stranu také jejich eventuální přesuny neměly být motivovány zájmy lokálních skupin. Příslušníci četnictva se především museli chovat důstojně, jejich vystupování na veřejnosti, při jednání s občany a s úřady, nesmělo snižovat vážnost sboru.⁵

Četnická stanice ve Šlapanicích fungovala od poslední třetiny 19. století. Za dobu její činnosti se ve Šlapanicích vystřídala řada četníků, kteří se potýkali s veřejností, snažili se udržovat pořádek a rozkrývat případy krádeží a zločinů. Jaké prameny se dochovaly a které z nich jsou ve sbírkách šlapanického muzea? Jakými případy se místní četníci zabývali a kolik strážců zákona v obci působilo?

V archivních fondech se příliš materiálu ke zpracování nedochovalo. Několik knih z agendy místní služebny je uloženo ve Státním okresním archivu Brno-venkov v Rajhradě (dále jen SOkA Brno-venkov) ve fondu Četnická stanice Šlapanice 1924–1948. Jsou zde deponovány tzv. Staniční knihy nebo Protokol o přehlídkách (1926–1948). Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA v Brně) uchovává fond Zemské četnické velitelství Brno, v němž byly dohledány například mapy obvodu šlapanické četnické stanice pro roky 1939 a 1942. Ve sbírkách Muzea ve Šlapanicích se nachází Plánek rozmístění a vzdáleností četnických stanic na Moravě, který vydalo Zemské četnické velitelství v roce 1924 a diplom (Pochvalné vysvědčení) četníka Františka Fuksy. Jedinečné zápisy o jednotlivých četnických případech, zejm. z počátku dvacátých let 20. století, pochází ze soukromé sbírky šlapanického kronikáře Josefa Kopeckého. Archivní dokumenty byly doplněny především zprávami z dobového tisku. Zmínky o četnické stanici lze najít také v místopisech nebo ve šlapanické kronice.⁶

Expozitura líšeňské četnické stanice byla ve Šlapanicích založena v roce 1885 a prvním závodčím zde byl František Haupt. V roce 1889 se stal Haupt správcem místní četnické stanice a dostal k sobě závodčího Ludvíka Bubeníka. Původní sídlo

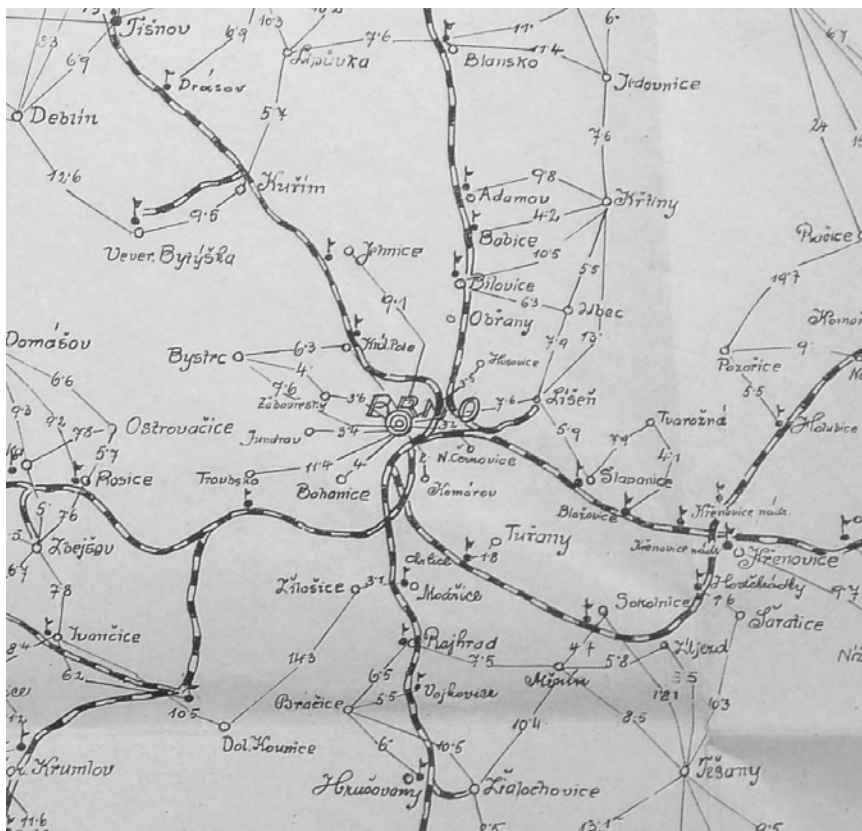
2 MACEK a UHLÍŘ, pozn. 1, s. 73–74: Mezi zločiny patřila velezrada, vojenské vyzvědačství; pozdvížení a vzbouření, veřejné násilí, zneužívání úřední moci, falšování mincí a veřejných dluhopisů, rušení náboženství, znásilnění a zprznění nedospělé osoby, jiné případy těžkého smilstva, vražda a zabití, úmyslné těžké zranění nebo těžká újma na těle, souboj, žhářství, loupež, krádež a zpronevěra, podvod, bigamie, nactiutrhání, nadržování zločincům.

3 Ibid., s. 74: Všechno výše uvedené způsobené osobami pod 14 let a dále: srocování, popuzování proti úřadům, napadení strážce, porušení pravomocí veřejnými úředníky, zabití nebo těžké zranění z nedbalosti, ublížení na cti, smilstvo, kuplířství; neoprávněné otevření soudních pečeti, lehčí případy navádění ke zneužívání úřední moci, přestoupení předpisů o průvodních listech; přestoupení zákonů o právu shromažďovacím a spolčovacím.

4 Ibid., s. 75: například urážka strážce, udání falešného jména nebo falešných osobních údajů, sebezmrzačení, zranění osoby při rvačce, porušování protipožárních předpisů, menší krádeže, zpronevěry a podvody, žebrání, atd.

5 PLOSOVÁ, pozn. 1, s. 299–318.

6 Šlapanická kronika byla psána retrospektivně ve třicátých letech 20. století.

Plánek rozmístění a vzdáleností četnických stanic na Moravě, výřez.
(Muzeum ve Šlapanicích)

četnické stanice bylo na Radnické ulici (od roku 1935 ulice Kalvodova), mezi lety 1887–1889 na ulici Wilsonově (dnes Brněnské) a od října 1889 sídlila na Čechově č. p. 383. Na konci 19. století působili na místní četnické stanici trvale tři četníci a stanice se stala nezávislou na Lišni.⁷ Velitelem a třetím správcem šlapanické četnické stanice se na počátku 20. století stal Jan Komon (Komoň).⁸

Jan Komon přišel do obce, ve které jako četnický velitel nezůstal ušetřen vyšetřování tragických neštěstí i nejtěžších zločinů: Například v roce 1899 došlo

k vraždě dítěte⁹ a o čtyři roky později zde byly spáchány dokonce dvě vraždy¹⁰ a jedna sebevražda.¹¹ V roce 1909 přetřásala místní společnost podezřelý úmrtí ženy, přičemž její exhumace a následná pitva prokázaly otravu.¹² C. k. četnictvo se běžně potýkalo s krádežemi a přestupky. Jan Komon vedl místní „chocholaté“ až do své předčasné smrti v roce 1917.¹³

Obec Šlapanice se na počátku 20. století rychle rozrůstala, původní počet asi 2 500 obyvatel na počátku století se zvýšil na 3 800 k roku 1921. Po světové válce se ani Šlapanicím nevyhnula všeobecná bída, drahota a nezaměstnanost a v neutěšených časech přečinů proti pořádku přibývalo.

Šlapanická četnická stanice nadále pokračovala ve své činnosti i v nové Česko-slovenské republice pod vedením svého velitele vrchního strážmistra Aloise Ježka (7. 11. 1881 – 1943).¹⁴ Místní četnictvo se rozrostlo na čtyři muže (1 velitele a 3 četníky), kteří podléhali veliteli okresního četnického velitelství Františku Chmelovi, od r. 1927 Josefu Kubíčkovi, později Petru Mikulicovi, dále veliteli I. Oddělení v Brně (rytm. Bedřich Löw, později kpt. Leopold Kann, št. kpt. Oldřich Zeman, št. kpt. Antonín Tocháček, št. kpt. Rudolf Košťák, mjr. Rudolf Riedl, mjr. Alfons

9 Moravská orlice. Brno: František E. Slovák, 1899, roč. 37, č. 34, 11. 2. 1899, s. 3: Obžalovanou ve věci zabití dítěte byla 15letá Matylda Macháčková, „dojmu nedělala vůbec prázdného, byla lhostejnou ku všemu, potutelně se usmívajíc.“ Její novorozená holčička byla nalezena 11. ledna s roztrženou hlavou v Říčce. Matylda Macháčková se přiznala a doznala, jak čin provedla (dítě utloukla latí od plotu). Macháčková byla odsouzena na „3 léta do těžkého žaláře.“

10 Moravská orlice. Brno: Družstvo Moravské orlice, 1903, roč. 41, č. 173, 31. 7. 1903, s. 56 (příloha): Mrtvola muže byla nalezena ve Šlapanicích u silnice na ulici Brněnská. Tělo patřilo 29letému otci od rodiny Janu Ťápalovi. Vraždu vyšetřoval c. k. četnický strážmistr Jan Komon a c. k. četnický závodčí Trutman. Příčinou smrti Jana Ťápalu byla těžká bodnožná zranění. Prvním podezřelým z vraždy se stal Antonín Krejčí, který stejně jako Ťápal, projevoval zájem o Františku Nebesáčkovou. Krejčí původně uvedl, že byl svědkem konfliktu dvou mužů asi ve dvě hodiny ráno, přičemž po konfrontaci jeden zůstal ležet v příkopě a druhý utekl směrem k Brnu. Později se ale na oděvu a osobních věcech Antonína Krejčího našly krvavé skvrny. Zemskému soudu nakonec strážmistr Komon telefonicky ohlásil doznání Františky Nebesáčkové, která přiznala, že se s Antonínem Krejčím té noci vracela ze zábavy, setkali se s Janem Ťápaem, kterého Antonín Krejčí v hádce bodnul nožem. Viz MZA v Brně, Matrika Zemělidů (dále jen Z) farní úřad římskokatolické církve Šlapanice (1897–1917), sign. 1864, s. 45: „Jan Ťápal, dělník stolařský ze Šlapanic. Smrt vykrvácením, následkem bodné rány na krku.“

11 Hlas. Brno: S. I.: František Poimón, 1903, roč. 55, č. 80, 8. 4. 1903, s. 3: „Vrah. Tovární dělník Brzobohatý ve Šlapanicích udeřil v hádce v pátek ráno svou ženu sekerou do hlavy a zranil ji těžce. Na to sám podřezal si krk a zemřel, než dostavil se četník.“

12 Venkov, orgán České strany agrární. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1909, roč. 4, č. 250, 22. 10. 1909, s. 7: Šlo o úmrtí 20leté ženy pekaře Ludmily Konečné. Mezi místními se říkalo, že nezemřela přirozenou smrtí, což brněnské státní zastupitelství podnítilo k nařízení exhumace a pitvy. Soudní pitva následně prokázala otravu otrávením (arsenikem).

13 MZA v Brně, Matrika Z farní úřad římskokatolické církve Šlapanice (1897–1917), sign. 1864, s. 456: „Jan Komoň, c. k. četnický strážmistr.“ Zemřel 6. května 1917 ve věku 48 let na tuberkulózu.

14 SOKA Brno-venkov, Archiv města Šlapanice 1592–1945(1967) C129, Matrika příslušníků obce – podle ulic, inv. č. 19: Alois Ježek pocházel z Kojetína, jeho manželka Adolfa byla z Kostelce v Kyjovském okrese. Měli spolu dvě děti dceru Adolfa a syna Aloise, který se narodil ve Šlapanicích, nedlouho po jmenování otce velitelem četnické stanice.

7 Šlapanický zpravodaj. Šlapanice u Brna: Náš domov, 1934, roč. 1, č. 2, s. 5.; UHLÍŘ, Blahoboj. Šlapanice u Brna. Místopisný pokus vlastivědný pro školu a důlní Šlapanice u Brna, 1924, s. 58; KOPECKÝ, Josef a KOTULÁN Jaroslav. Naše Šlapanice. Šlapanice: Gymnázium Šlapanice, 2006.

8 UHLÍŘ, pozn. 7, s. 58.

Ševčík) a Zemskému četnickému velitelství pro Moravu, které vedl plukovník Josef Lang, plukovník Jindřich Jedlička a od roku 1927 plukovník, později generál, Vladimír Putna.¹⁵ Pravidelné kontroly vykonávali také příslušníci sboru tzv. Expozovaného četnického štábního důstojníka v Brně. Výše jmenovaní prováděli pravidelné i namátkové prohlídky šlapanické četnické stanice a výsledky zaprotokolovali: Dohlíželi na zdravotní poměry: „*jak u příslušníků stanice, tak i v místě a okolí příznivé*“; na ubytování: „*Výborné. Místnosti kasáren a jejich zařízení vyhovují svému účelu. Ustanovení kasárních předpisů a řádu se zachovávají. Všichni co ženatí bydlí mimo kasárna v místě, aniž by okolnost ta byla službě na úkor*“; na stravování: „*všichni co ženatí vedou vlastní domácnost*“; na kázeň: „*Velitel stanice udržuje náležitou káz. Poklesky proti kázni se nevyskytly. Chování se příslušníků stanice ve službě i mimo službu jakož i ve styku s úřady a obyvatelstvem náležité*“; dále inspektoři posuzovali počet a stav výstroje a výzbroje a také zkoušeli místní četníky ze znalosti zákonů, povělů i písemných projevů a kontrolovali vedení agendy stanice: „*Menší závady jsem poučně odstranil. Jinak v pořádku.*“ Kontroly probíhaly v různou denní dobu, např. strážmistra Rudolfa Krále zastihl kontrolor Mikulica v říjnu 1929 o 23 hodině 40 minutách ve Šlapanicích při konání služby.¹⁶

Velitel stanice Alois Ježek byl podle svých nadřízených velmi dobrým instruktorem a při školení jemu svěřených četníků postupoval správně. Doslova zápisy uváděly: „*V zacházení a v zakročování se zbrani jakož i v přikládání svěřacích řetízků jsou příslušníci dobře vycvičení a mají dobrou znalost četnických předpisů.*“ Kromě toho byl „*velitel stanice sám sebeukázněně a působí zdárně na kázeň svých podřízených.*“ Generál Putna zapsal v roce 1929: „*Vrchní strážmistr Ježek dohlíží na správný chod služby; je zkušeným velitelem stanice, jenž plní své povinnosti správně.*“¹⁷ Alois Ježek odešel do výslužby v první polovině roku 1935. Jeho nástupcem byl v průběhu roku jmenován vrchní strážmistr Jan Berčuk.¹⁸

V prvních letech Československé republiky působili pod vedením Aloise Ježky strážmistři Antonín Zadražil, Jaroslav Cmerek, Jan Zvešper, Václav Svoboda a strážmistr Václav Patera.¹⁹ Všichni opustili místní služebnu do roku 1926, odkdy obsazení šlapanické četnické stanice dokládá kniha Protokolu o přehlídce, a četnictvo se podle zápisů kompletně proměnilo. V roce 1926 zde působili strážmistři František Indrák (od roku 1929 štábní strážmistr), Václav Vacek (od roku 1931

štábní strážmistr) a Jan Heger, který byl tehdy frekventantem hodnostní školy. Strážmistr Jan Heger absolvoval v roce 1926 a v nepřítomnosti velitele stanice pak zastával funkci jeho zástupce. Od podzimu 1927 ve službě Jana Hegra nahradil strážmistr Rudolf Král (od roku 1933 štábní strážmistr). V době svého nástupu byl Rudolf Král svobodný, ubytoval se na četnické stanici a stravoval se v místní hospodě. V srpnu 1928 byl Rudolf Král na několik měsíců přidělen ke stanici v Troubsku a systematizovaný stav četníků na místní stanici tak byl dočasně o jednoho nižší. Rudolf Král se do Šlapanic vrátil v létě roku 1929. Místní stanici Rudolf Král opustil v květnu 1935, aby navštěvoval informační kurs pro polní četníky v Praze. Štábní strážmistr František Indrák byl na podzim 1930 odkomandován do školy pro výcvik velitelů stanic. Indráka teprve na začátku roku 1932 nahradil štábní strážmistr Ladislav Jurník. Za několik měsíců byl ale Jurník přemístěn na četnickou stanici do Bučovic a ve Šlapanicích ho nahradil štábní strážmistr František Fuksa.

Četnická stanice ve Šlapanicích.
Došlo dne 13. / 8. 1921.
Č. j. 897. - přílehy

Štábní strážmistr.
Indrák.

Velitel!
Velitel stanice nejmenován:
Štábní strážmistr. Berčuk.

Vrchní strážmistr. Ježek.

Štábní strážmistr. Heger.

Velitel!
Vrchní strážmistr. Berčuk.

Cmerek, strážmistr.

Podpisy šlapanických četníků.
(soukromá sbírka Josefa Kopeckého)

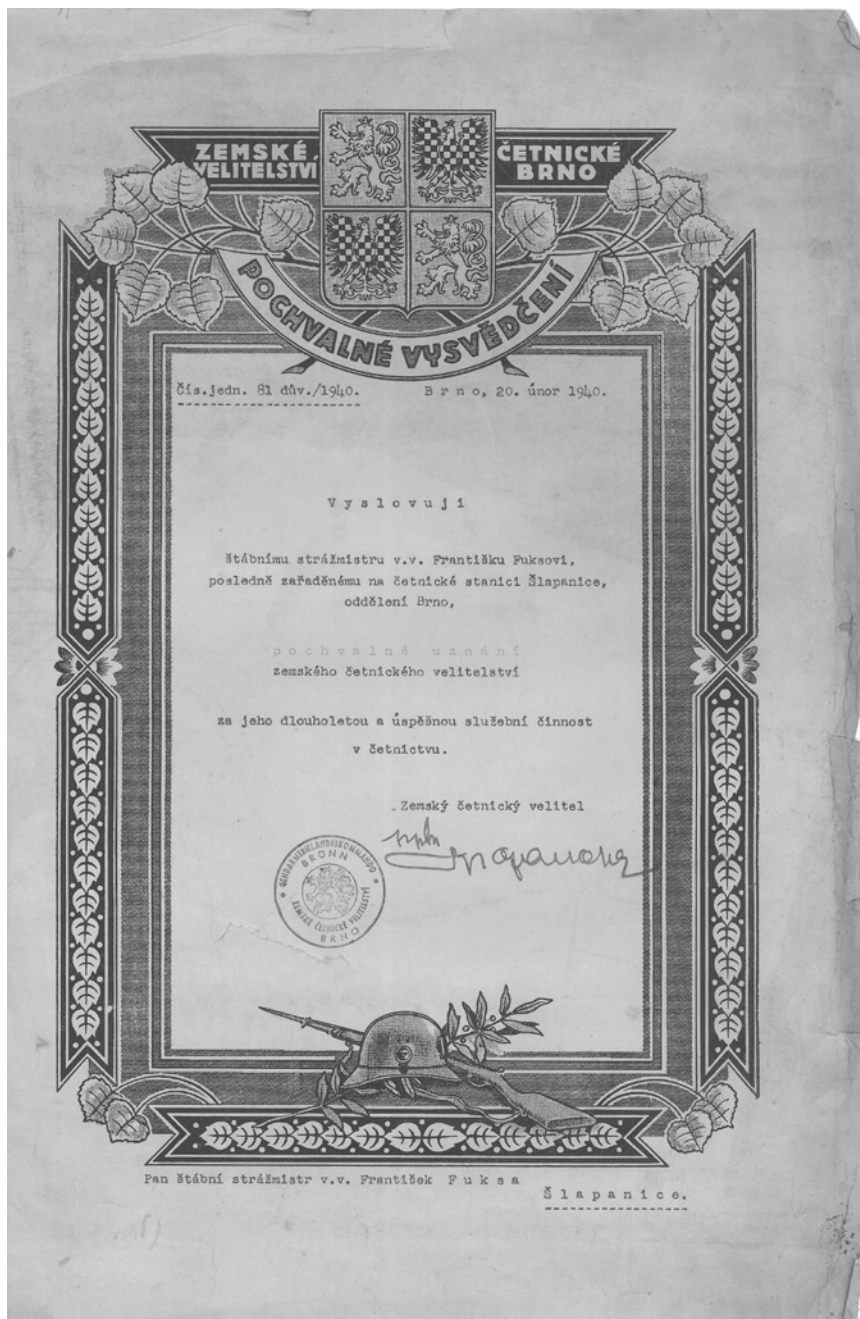
15 Schematismus branné moci československé. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1927, roč. 6, sv. 1, s. 855; Kalendář československého četnictva. Praha: J. Ševcovic, 1920; Kalendář československého četnictva pro rok 1922. Kroměříž: Gusek, 1922; Kalendář, 1923; Příručka, schematismus a dislokace četnictva. Kroměříž: J. Gusek, 1924; Příručka, 1925; Kalendář československého četnictva. Praha: Masarykův podpůrný fond v Praze, 1927; Kalendář, 1928; Kalendář, 1929; Kalendář, 1930; Kalendář, 1931; Kalendář, 1932; Kalendář, 1933; Kalendář, 1935.

16 SOKA Brno-venkov, Četnická stanice Šlapanice 1924–1948 B 29, Protokol o přehlídce, inv. č. 1.

17 Ibid., 17. března 1930.

18 Ibid.; Šlapanský zpravodaj. Šlapanice u Brna: Náš domov, 1939, roč. 6, č. 2, 21. 4. 1939, s. 6.

19 Jejich jména lze vyčíst ze zápisů jednotlivých případů nacházejících se v soukromé sbírce Josefa Kopeckého.

Pochvalné vysvědčení Františka Fuksy.

František Fuksa působil ve Šlapanicích dalších osm let, v hodnosti štábního strážmistra odešel do trvalé výslužby v roce 1940 *pro chorobu*.²⁰ Zemské četnické velitelství mu u příležitosti odchodu ze služby vystavilo Pochvalné vysvědčení „za dlouholetou a úspěšnou služební činnost v četnictvu“.²¹

Četníci museli své znalosti neustále doplňovat, být kdykoliv připraveni na kontrolu nadřízeného, dbát na své vystupování, adekvátně řešit nastalé situace, ale také museli chránit sami sebe; „...vyvarujte se při zakročování zejména proti podezřelým resp. neznámým osobám každé neopatrnosti a buďte pamětliví rady, které Vám skýtají na každé stanici slova, vytčená jako heslo: *Opatrnost, – rozvaha, – nedůvěra!*“²²

ZE ŠLAPANICKÉ ČERNÉ KRONIKY

Pravidelnou každodenní činností místního četnictva byly obchůzky ve vytyčeném obvodu. Četnictvo dbalo na pořádek v obci, řešilo domnělé i skutečné krádeže, zabývalo se trestnými činy podvodu, poškozováním cizího majetku a týráním zvířat, smilstvem, automobilovými nehodami, zasahovalo při nedovoleném spolčování, vyšetřovalo sebevraždu a v roce 1924 dokonce loupežnou vraždu.

Pravidelnou obchůzkovou činnost vykonávali četníci každý den v několika hodinové směně. Při obchůzce, která trvala 12 hodin, měli četníci nárok na 2 hodiny odpočinku, při kratších obchůzkách mohli odpočívat hodinu. Okruh, který četníci hlídali, měl 22 kilometrů², nejzazší obchůzkový bod nebyl vzdálený více než 4 km od Šlapanic. Velitel četnické stanice měl povinnost sám obvod obejít alespoň jednou za 14 dní. Hranice působnosti šlapanické četnické stanice vedla na severu do Bedřichovic, východním směrem do Rohlenky, jižně kolem Spružinova mlýnu, dále zacházeli četníci za Jiříkovice k Ponětovské zastávce a do Ponětovic, procházeli kolem Kobylnice, dohlíželi na bezpečnost na Šlapanském nádraží, míjeli Dvorska a Tuřanský les, západně zacházeli ke strážnímu domku a skladu dřeva, pak směřovali ke Slatině a podél silnice zpátky do Bedřichovic.²³ Ve třicátých letech měli četníci k dispozici automobil a hranice svého rajonu objížděli vozem. Nejbližší četnické stanice byly v Líšni, v Tvarožné a v Blažovicích.²⁴

Nejdůležitějším posláním četnictva bylo udržovat pořádek a dbát na bezpečnost. Když se v roce 1921 pořádala Mezinárodní soutěž spolehlivosti pro cestovní automobily, četnická stanice dostala pokyny: „budiž tudíž obyvatelstvo důrazně

20 Šlapanský zpravodaj. Šlapanice u Brna: Náš domov, 1940, roč. 7, č. 1, 20. 2. 1940, s. 6.

21 Sběrka Muzea ve Šlapanicích, Pochvalný diplom Františka Fuksy, inv. č. H2062.

22 SOkA Brno-venkov, pozn. 16, 8. června 1927 (plukovník V. Putna).

23 MZA v Brně, Zemské četnické velitelství B72, inv. č. 664, kart. 780, Náčrt četnické stanice OČV Brno, 1939.

24 Sběrka Muzea ve Šlapanicích, Plánek rozmístění a vzdáleností četnických stanic na Moravě, inv. č. H1395.

zápisu přidal: „*podotýká se, že Horák byl již v roce 1920, při krádeži prádla v obci Tvarožné přistižen.*“³³

Na počátku dvacátých let řešili četníci udání Apoleny Klevarové „*že ztratili se jí během roku 1920 a 1921 po částkách a to šatstvo vždy za její nepřítomnosti z uzamčené skříně, která stojí v uzamčené světnici a jiné věci z uzamčené světnice*“ Všechno údajně odcizila Eva Charvátová, která v tomtéž domě bydlela s manželem, a Klevarová u nich žila na výminku. V zápise stálo: „*Jak ve Šlapanicích všeobecně známo jest, není Klevarová duševně normální, je chuda žebračka a všude vykládá, že ji Charvatová okrádá a chce si tímto u lidí získat soustrast. Rodina Charvatová vede spořádaný život a jest vyloučeno, že Eva Charvátová Klevarové, která svou výměnku má velmi zaneřáděnou, nějaké kousek zavšivavého šatstva, neb nepotřebného nářadí odcizila... Dle zdělení hodnověrných svědku jest Apolena Krevarova trochu pomate-ných smyslu a má pořáde domění, že ji chce Charvatová nějak odstraniti, aby výmě-nek který Krevarová v tom samém domě obývá, Charvatová nemusela poskytovat.*“³⁴

Mnohdy dostávali četníci udání o přestupcích od přednosta šlapanické železniční stanice: šlo o pokuty za jízdu načerno, nebo tzv. ohrožování tělesné bezpečnosti. Za tento přestupek byl vyslýchán Josef Štrof z Kobylnic, který byl přistižen při vystupování z vlaku na opačné straně, nezajištění dveří a přebíhání přes koleje: „*dle přípisu četnické stanice v Sokolnicích, č. j. 633, se dne 10. 9. 1921, nemůže Štrof ku svému ospravedlnění nic udati a k činu se doznává. Podotýká se, že zákaz vystupování z vlaku na opačné straně na nádraží ve Šlapanicích, jakož i chození přes koleje bylo vícekrát v obci Kobelnicích bubnem vyhlášeno, jest však obecnstvo v tomto ohledu nenapravitelné.*“³⁵

Nedovolenou a postihovanou činností bylo shromažďování se bez předchozího ohlášení a povolení nebo spolčování se bez schválení spolkových stanov. Ve Šlapanicích vznikla v roce 1922 odbočka Skautů práce, kterou vedl Josef Dostál, později Václav Vaňáček a Mořic Bison.³⁶ „*Josef Dostál se vymlouvá, že nevěděl, že má stanovy ku schválení předložiti, a myslel, že to vše učiní předseda tohoto spolku župy v Brně, odkud též dostal přiložený formulář, Stanovy.*“³⁷ Ani jeho nástupci se nestarali o schválení stanov, a proto Okresní politická správa v Brně-venkov zakázala přípisem ze dne 23. května 1923 další činnost tohoto spolku.

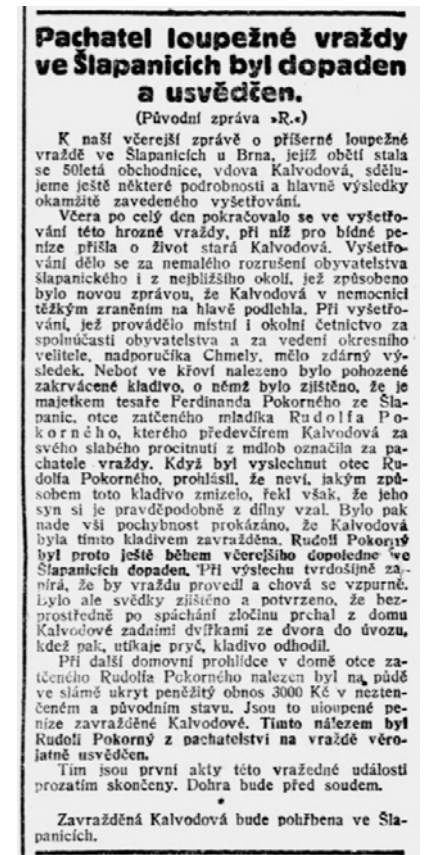
V létě 1921 byli šlapaničtí četníci přivoláni do Ponětovic k sebevraždě oběše - ním Josefa Rožka: „*byl Rožek v r. 1913 odveden, a v r. 1914 v září, přišel do ruského zajetí. V zajetí vstoupil do legie, kde byl nějaký čas internován a od té doby si vždy naříkal na hlavu. Z ruského zajetí vrátil se domů 15./8. 1920, kde byl až do poslední*

doby bez stálého zaměstnání. Rožek po celou dobu co přišel ze zajetí byl velký samotář a trdomyslný, rodiče jeho však neví od čeho, neb co mu scházelo.“³⁸

Nadšení z nové republiky stálo v kontrastu s těžkostmi poválečného období. Na pozadí všeobecné euforie rostla kriminalita provázející neutěšenou dobu. Prosba presidia zemského trestního soudu zemskému četnickému velitelství odráží krutou realitu: „*Následkem stálého množení se trestních oznámení stoupla agenda ve zdejší podatelně takovou měrou, že úředník podatelny nával tento s těží zdolává.*“³⁹

Vražda Antonie Kalvodové

Mnohá média (Lidové noviny, Lidový deník, Rovnost, Národní listy...) sledovala na konci dubna a v květnu roku 1924 průběh vyšetřování vraždy Antonie Kalvodové, švagrové známého akademického malíře Aloise Kalvody. Antonie Kalvodová vlastnila obchod se smíšeným zbožím na Dlouhé ulici ve Šlapanicích. Poledního okamžiku, kdy Kalvodová v domku na pár minut osaměla, využil tesařský učeň Rudolf Pokorný. Pokorný se vloupal do domku s úmyslem ukrást peníze. Setkal se ale s Antonii Kalvodovou, kterou napadl tupým předmětem (bylo nalezeno kladivo). Antonii Kalvodovou našly její příbuzné zakrvácenou na zemi ve světnici nedlouho po útoku. Přes těžká poranění hlavy se Antonii Kalvodové ještě podařilo sdělit jméno útočníka – označila Rudolfa Pokorného. Kalvodová byla rychle převezena do brněnské nemocnice, kde svým zraněním ještě téhož dne podlehla. Četníci

Zpráva o dopadení vraha A. Kalvodové.
(Rovnost, 1. 5. 1924)

33 Ibid., 2. září 1921.

34 Ibid., 23. června 1921.

35 Ibid., 12. září 1921.

36 Ibid., 24. dubna 1923 a 25. května 1923.

37 Ibid., 25. května 1923.

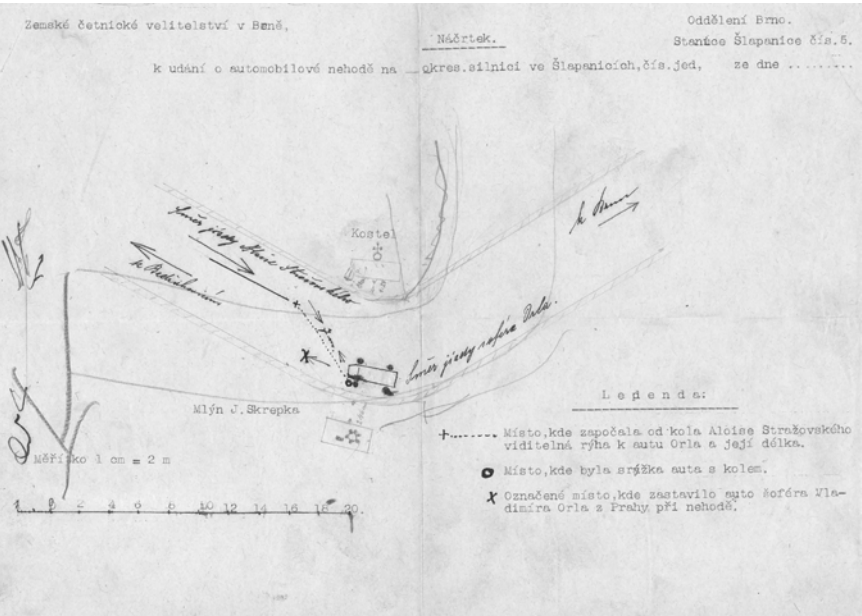
38 Ibid., 29. června 1921.

39 Ibid., 13. července 1921.

40 Lidové noviny, Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1924, roč. 32, č. 218, 30. 4. 1924, s. 3; Ibid., č. 265, 26. 5. 1924, s. 3; Lidový deník, Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1924, roč. 11, č. 103, 1. 5. 1924, s. 3; Rovnost, Brno: J. Opletal, 1924, roč. 40, č. 119, 30. 4. 1924, s. 3; Ibid., č. 120, 1. 5. 1924, s. 6; Ibid., č. 145, 27. 5. 1924, s. 6; Národní listy, Praha: Julius Grégr, 1924, roč. 64, č. 120, 1. 5. 1924, s. 4.

pátráním zjistili, že z obchodu zmizela větší částka peněz. Soud kvalifikoval zločin jako loupežnou vraždu a viník byl odsouzen k trestu osmi let těžkého žaláře.

Také ve Šlapanicích vyšetřovali četníci dopravní nehody. V roce 1934 došlo v za táčce u kostela ke střetu cyklisty, který jel z kopce z Hřbitovní ulice na Masarykovo náměstí a automobilu v protisměru. Přestože cyklista najel na přední levý blatník protijedoucího vozu, z nehody vyvázl bez vážnějších zranění. „O případu učinil oznámení šofér Vladimír Orel z P[rahy] – B[ubenče] čís. 691. Orel udal, že dne 6. 5. 1934 je po levé straně ve směru jízdy po okr. silnici ve Šlapa- z Masarykova nám. na Hřbitovní ulici... Když jel zatáčkou kolem kostela, rychlost zmírnil, na houkačku jednou zahoukal...“ Řidič vozu si stěžoval, že mu cyklista poškodil blatník, čímž šofér utrpěl škodu 30 Korun a navíc byla ohrožena jeho „tělesná bezpečnost“. Cyklista oponoval, že řidič před prudkou zatáčkou nedal znamení a on na kole už nemohl upravit směr jízdy. Pádem si způsobil odřeniny v obličeji a na rukách a poškozením kola utrpěl škodu 600 Korun. Svědci nehody vypověděli, že řidič automobilu sice jel do zatáčky pomalu, ale výstražné znamení nedal. Na tom, kdo nehodu zavinil, se její účastníci neshodli.⁴¹

Automobilová nehoda, nártok situace.

41 Soukromá sbírka, pozn. 25, 2. května 1934.

Šlapaničtí četníci se vždy snažili udržet v obci pořádek a bezpečnost, k čemuž bylo poznamenáno: „Bezpečnostní poměry v obvodě klidné, služba se koná horlivě, se správným pochopením.“⁴² Zajišťování pořádku bylo možné také díky postupné modernizaci vybavení: v polovině třicátých let disponovala stanice stálým telefonickým spojením a automobilem. Druhá polovina třicátých let postavila místní četníky před závažné politické a morální problémy. Systematizované personální obsazení místní stanice se koncem třicátých let narušilo v důsledku územních změn dočasným přidělováním četníků z obsazených pohraničních oblastí. Se změnou státního zřízení procházelo transformací také četnictvo.

ZÁVĚR

O c. k. četnické stanici ve Šlapanicích se nedochovalo mnoho relevantních záznamů, přesto je bádání možné v několika dalších archívních fondech. S jistotou lze konstatovat, že šlapanická c. k. četnická stanice byla založena v poslední třetině 19. století původně jako lišeňská expozitura, po roce 1898 se osamostatnila. V jejím vedení se vystříдалo několik c. k. četníků, posledním z nich byl c. k. četnický strážmistr Jan Komon. Stanici vedl až do své předčasné smrti v květnu 1917. Jeho nástupcem se stal vrchní strážmistr Alois Ježek, který stanici provedl do nového státního zřízení a pečlivě ji spravoval až do své penze v roce 1935. Pod vedením Aloise Ježky se na místní stanici vystříдалa celá řada strážců pořádku. Základní povinností četnictva bylo udržování bezpečnosti konáním pravidelných obchůzek ve svém obvodu; četníci dále vyšetřovali přestupky, krádeže, podvody, sebevraždy, vraždu i automobilovou nehodu. Množství popsanych činů a také stížnost prezidia zemského trestního soudu na „nával“ trestních oznámení poodhaluje jednu neutěšenou kapitulu období etablování první republiky. Přestože jsou prameny z období Československé republiky s ohledem na fungování četnické stanice ve Šlapanicích pestré, nelze o činnosti místního četnictva získat dokonalý obraz. Je to dáno především nevyvážeností pramenů (převažují dvacátá léta 20. století). Kromě toho ze studovaných materiálů nevyplývají informace o vztahu místních četníků a obyvatelstva a ani nelze rekonstruovat osobní příběhy jednotlivých četníků. Další bádání k tématu by mělo směřovat k dosud nereflektovaným fondům Moravského zemského archivu nebo Archivu bezpečnostních složek.

42 SOKA Brno-venkov, pozn. 16, 17. března 1930.

PRAMENY A LITERATURA

Moravský zemský archiv v Brně (MZA v Brně):
fond Zemské četnické velitelství (B72)
fond Matriky (E67; digitálně na actapublica.eu)

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě (SOkA Brno-venkov):
fond Četnická stanice Šlapanice 1924–1948 B 29
fond Archiv městečka Šlapanice 1592–1945(1967) C129

Muzeum Brněnska – Muzeum ve Šlapanicích, Sběrka Muzea ve Šlapanicích:
podsbírka Historická

Soukromá sbírka Josefa Kopeckého
Šlapanická kronika

Hlas. Brno: S. I.: František Poimon, 1903, roč. 55, č. 80, 8. 4. 1903, s. 3.

Moravská orlice. Brno: František E. Slovák, 1899, roč. 37, č. 34, 11. 2. 1899, s. 3.

Moravská orlice. Brno: Družstvo Moravské orlice, 1903, roč. 41, č. 173, 31. 7. 1903, s. 5–6 (příloha).

Šlapanický (Šlapanský) zpravodaj. Šlapanice u Brna: Náš domov, 1934, roč. 1, č. 2; roč. 6, č. 2, 21. 4. 1939; roč. 7, č. 1, 20. 2. 1940

Venkov, orgán České strany agrární. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1909, roč. 4, č. 250, 22. 10. 1909, s. 7.

Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1924, roč. 32, č. 218, 30. 4. 1924, s. 3; roč. 265, 26. 5. 1924, s. 3.

Lidový deník. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1924, roč. 11, č. 103, 1. 5. 1924, s. 3;

Rovnost. Brno: J. Opletal, 1924, roč. 40, č. 119, 30. 4. 1924, s. 3; č. 120, 1. 5. 1924, s. 6; č. 145, 27. 5. 1924, s. 6.

Národní listy. Praha: Julius Grégr, 1924, roč. 64, č. 120, 1. 5. 1924, s. 4.

Kalendář československého četnictva pro rok 1922. Kroměříž: Gusek, 1922; 1923.

Kalendář československého četnictva. Praha: J. Ševcovic, 1920.

Kalendář československého četnictva. Praha: Masarykův podpůrný fond v Praze, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1935.

KOPECKÝ, Josef a KOTULÁN Jaroslav. *Naše Šlapanice*. Šlapanice: Gymnázium Šlapanice, 2006. ISBN 80-239-7442-4.

MACEK, Pavel a UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva. 1. Habsburská monarchie (1526–1918)*. Praha: Themis, 1997. ISBN 80-85821-52-4.

MACEK, Pavel. *Dějiny policie a četnictva. 2. Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-0-9.

PLOSOVÁ, Jaroslava. Četník. Příklady Franze Rippera, Bartoloměje Nejezchleby a četníků z Velkého Ořechova. In: FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří a MALÍŘ, Jiří. *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-105-1.

Příručka, schematismus a dislokace četnictva. Kroměříž: J. Gusek, 1924, 1925.

Schematismus branné moci československé. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1927.

SPURNÝ, Miroslav. *Ve dne v noci podle zákoníku. Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3774-3.

UHLÍŘ, Blahoboj. *Šlapanice u Brna. Místopisný pokus vlastivědný pro školu a dům*. Šlapanice u Brna 1924, s. 58.

UHLÍŘ, Lubomír. Četník. Příklad Johanna Franze von Kempen a Františka Valouška. In: FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří a MALÍŘ, Jiří. *Člověk na Moravě v 19. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. ISBN 978-80-7325-147-5.